

Layret, l'esquerra nacional

«Pot ser considerat un veritable socialista, d'influència llibertària primer, i més proper a l'experiència soviètica, després»

Aquest 30 de novembre farà un segle de la mort de Francesc Layret, assassinat per sicaris de la patronal, com més endavant també en seran els seus dos grans amics Salvador Seguí, el Noi del Sucre, i Lluís Companys, en aquest cas afusellat per l'exèrcit espanyol, després d'una paròdia infame de judici. Fill d'un vinarossenc i d'una barcelonina, una malaltia infantil el privà de mobilitat a les cames i el forçà a moure's sempre amb crossets i amb uns ferros a les cames tota la vida, que, per a ell, s'acabà violentament als 40 anys.

Fins ara, els textos que ens acostaven a la seva personalitat eren, bàsicament, el treball biogràfic pioner que en va fer Joaquim Ferrer el 1971 i l'obra teatral de M.A.Capmany i Xavier Romeu, editada a París, l'any anterior, a banda d'alguns articles de Francesc Casares. Aquest darrer, advocat laboralista com Layret, s'esforçà per divulgar-ne la imatge d'un home de dret, al servei dels més desfavorits. Rere el seu nom hi apareixen sempre frases breus que el retraten amb precisió, com ara "advocat dels obrers de Catalunya", "defensor dels oprimits", "la crossa del poble" o "un líder socialista".

Per a Companys, era "el germà i el mestre, el gran orientador" i reconeixia: "Els meus ideals, la meua manera de pensar la dec a Layret. És ell qui ha forjat la meua consciència política i social". I per a Francesc Madrid, "Layret és el pensament; Seguí, l'organització; Companys, l'acció". Per a Joan Comorera, "és un dels pocs catalans de les velles generacions que, nosaltres, socialistes, hem d'estimar com a precursors nostres". En paraules de Rovira i Virgili, tenia "tota la psicologia d'un conductor de multituds, d'un cabdill del poble". I, a criteri d'Àngel Samblancat, "va defensar el pobre, el perseguit, el maltractat".

Layret i Companys van coincidir estudiant al Liceu Políglota de Barcelona i a partir d'aquí es forjà una amistat fraternal i una complicitat política que es mantingué tota la vida. Companys, futur president de la Generalitat, treballava com a advocat al bufet de Layret -com Joan Casanovas, futur president del Parlament de Catalunya- i era redactor en cap del periòdic del qual Layret era editor i gerent: *La Lucha*. I mentre aquest presidí el Partit Republicà Català (PRC), Companys n'era el vicepresident. Durant temps, un cop per setmana tenia lloc una tertúlia setmanal al domicili del futur president de la Generalitat, a la qual assistien Layret i Seguí, tres noms que són, alhora, referents de l'esquerra nacional, el catalanisme popular i el republicanisme social.

Lector voraç, Layret parlava català, espanyol, anglès i italià i, com a estudiant, treia sempre excel·lents i matrícules d'honor. El 1900, amb Companys, fou un dels fundadors de l'Associació Escolar Republicana, que dirigí. Tres anys després redactava els estatuts de l'Ateneu Enciclopèdic Popular i n'esdevenia president de la comissió gestora, el 1906 ja en presidia l'entitat i el 1910 esdevenia vicepresident de l'Ateneu Barcelonès. Com a conseller municipal de Barcelona, titular de la cartera d'Hisenda, promogué el famós pressupost extraordinari de Cultura de 1908, amb tot un capítol sobre la llengua catalana a l'escola, una defensa de l'educació pública en català, un projecte de biblioteques i un ambició apartat sobre cultura superior.

D'ell és aquest paràgraf, coherent amb les seves aportacions al I i II Congrés Universitari Català: "La Universitat ha de ser, abans de tot, un òrgan impulsor de la cultura catalana. Aquesta catalanitat, més que singularitzar-se, ha de tendir a aportar l'esforç i l'esperit del poble català, al patrimoni espiritual de la humanitat". Col·laborador de Nostra Parla, entitat en defensa de la unitat i l'ús de la llengua arreu dels Països Catalans, també era directiu de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i fou diputat a Madrid.

Advocat dels treballadors i del moviment sindical, amic de la CNT sense pertànyer-hi, als membres de la qual no acostumava a cobrar per la seva defensa, va ser també un dels primers teòrics del dret del treball. Qui fa aquesta darrera afirmació és Vidal Aragonès, advocat laboralista i ara també diputat, que ens acaba d'obsequiar amb una obra magnífica sobre Layret, coincidint amb el centenari del seu assassinat.

El jove parlamentari de la CUP es capbussa en l'anàlisi ideològica del seu pensament polític i, recordant-nos la seva fascinació per la revolució bolxevic que va poder conèixer quan feia els primers passos, ens refresca una dada que potser sorprendrà més d'un: l'adhesió del PRC, dirigit per ell i Companys, a la III Internacional, la Internacional Comunista. Tota l'obra de recerca duta a terme per V. Aragonès subratlla el caràcter de precursor de Layret fonent en un sol projecte polític l'alliberament nacional i el social, sobre la base d'una forma d'estat republicana en un país sobirà. No en parla, doncs, com una romanalla exòtica del passat, sinó com un estímul actiu per al present i una esperança exitosa per al futur.

Layret, que sempre s'ubicà a l'ala més esquerrana de les sigles on milità, pot ser considerat un veritable socialista, d'influència llibertària primer, i més proper a l'experiència soviètica, després. Criticà amb duresa el govern espanyol perquè s'entestava "a confondre la legalitat amb la realitat" i tenia clar que "Catalunya és una nació que no disfruta de la llibertat que de dret li pertoca. (...) Catalunya no obtindrà les seves reivindicacions si no adopta una actitud enèrgica, si tots els catalans no estan disposats a fer tota mena de sacrificis, perquè sense aquests mai cap poble ha conquerit la seva llibertat".

Les darreres paraules semblen escrites pensant en l'actualitat, ja que adquireixen una vigència dramàtica. No estaria gens malament que alguns dels nostres dirigents polítics, de vegades molt propers a una certa indigència de memòria històrica pel que fa al mateix país, els seus referents i les seves idees de progrés i d'alliberament, llegissin una mica més i d'aquesta manera, potser, ens estalviàriem ridículs personals, incoherències ideològiques i rebaixes polítiques. Per exemple, el llibre *Francesc Layret. Vida, obra i pensament*, de Vidal Aragonès, un regal excel·lent per al confinament polític i ara que venen festes. Ves que alguns no hi aprenguessin alguna cosa, encara...